

ВІДГУК
офіційного опонента доктора психологічних наук,
професора Соколової Ганни Борисівни на дисертаційну роботу
Шевченко Юлії Василівни «Формування соціальної компетентності у
молодших школярів із синдромом Дауна»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктор філософії
за спеціальністю 053 – Психологія

В умовах реформування системи освіти дітей з особливими освітніми потребами першочергового значення набуває визначення шляхів раннього попередження та усунення несприятливих чинників які впливають на розвиток соціальної компетентності дітей, зокрема дітей із синдромом Дауна. Здійснений автором аналіз науково-теоретичних, психолого-педагогічних, досліджень і психологічної практики з даної проблеми свідчить про безумовну актуальність обраної Шевченко Ю. В. теми дослідження, яка обумовлена входженням України в світовий освітній простір та зміною освітньої парадигми. До цього часу соціальна компетентність не була предметом спеціального цілісного наукового дослідження в аспекті роботи з молодшими школярами із синдромом Дауна, хоча окремі аспекти даної проблематики фрагментарно розглядалися.

Дисертація характеризується глибокою розробкою понятійно-категоріального апарату, у роботі визначені об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження. Дисертація має чітку структуру, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота має безумовну наукову новизну, яка полягає у тому, що автором вперше: розроблено структурно-функціональну модель соціальної компетентності, встановлено рівні сформованості компонентів соціальної компетентності у молодших школярів із синдромом Дауна, а саме, емоційно-мотиваційний, когнітивний, поведінково-діяльнісний; теоретично обґрунтовано, розроблено та апробовано методику формування соціальної компетентності у молодших школярів із синдромом Дауна.

Результати дослідження Шевченко Ю. В. також мають важливе практичне значення. Основні результати дослідження відображено у 26 наукових працях: 1 розділ у монографії, 10 одноосібних статей, які відображають основні результати, опубліковані у наукових фахових виданнях, 5 з яких – у наукових фахових виданнях, що включені до наукометричних баз, публікації апробаційного характеру 14 тез та 1 посібник з методичними рекомендаціями.

Здобувачкою глибоко розкрито та уточнено поняття «соціальна компетентність» з точки зору психології та педагогіки, підходи світової та вітчизняної психолого-педагогічної науки щодо формування соціальної компетентності дітей із синдромом Дауна, які полягають у розвитку соціальної обізнаності, соціальної комунікації та соціальної взаємодії дітей; наукові дані про особливості психо-соціального розвитку молодших школярів із синдромом Дауна; специфічні особливості розвитку компонентів соціальної компетентності молодших школярів із синдромом Дауна; діагностичний інструментарій для використання в якості критеріїв оцінки сформованості соціальної компетентності молодших школярів із синдромом Дауна.

Авторка систематично та логічно викладає матеріал, базуючись на актуальних наукових джерелах та власних емпіричних дослідженнях. Також здійснений глибокий аналіз наукових уявлення про сутність понять процесу формування соціальної компетентності та її компонентів у молодших школярів із синдромом Дауна, зокрема, «соціалізація», «соціальний розвиток», «компетентність», «компетенція», «соціальна компетентність», «розвивальне середовище», критерії та показники рівнів сформованості соціальної компетентності тощо.

Окремий розділ присвячений дослідженню рівнів сформованості компонентів соціальної компетентності молодших школярів із синдромом Дауна. Під час проведення, аналізу та інтерпретації даних дослідження було встановлено, що у дітей із синдромом Дауна компоненти соціальної компетентності не сформовані на достатньому рівні, що слугувало поштовхом

для розробки авторської методики формування соціальної компетентності молодших школярів із синдромом Дауна. Варто зазначити, що важливим на даному етапі дослідження є підбір та адаптація психо-діагностичних методик для дослідження складових компонентів соціальної компетентності.

У заключному розділі дисертації представлено авторську методику формування соціальної компетентності молодших школярів із синдромом Дауна і оцінена її результативність. Зокрема, авторкою були визначені психолого-педагогічні умови для формування соціальної компетентності у молодших школярів із синдромом Дауна, які є дуже важливим кроком у покращенні їхнього розвитку та успішній інтеграції в суспільство. Основні засади і підходи, що були визначені, демонструють прогресивний та комплексний підхід до розвитку соціальних навичок та взаємодії учнів. Важливою перевагою цієї методики є її обґрунтованість та експериментальна апробація, що підтверджує її ефективність.

Уміння здійснювати соціальні контакти та спільну діяльність, прагнення до взаємодії та встановлення соціальних контактів, а також уміння диференціювати якості людини і адекватно оцінювати себе – це ключові навички, які допомагають дітям із синдромом Дауна успішно взаємодіяти з оточуючим світом і знаходити своє місце в ньому. Позитивна динаміка у формуванні компонентів соціальної компетентності, виявлена після впровадження методики, свідчить про її ефективність та можливість покращення якості життя дітей із синдромом Дауна. Такий підхід до формування соціальних навичок відкриває нові можливості для їхнього розвитку та інтеграції у суспільство.

Дисертаційне дослідження дає повне уявлення про наукову цінність, теоретичне та практичне значення. Слід зазначити, що основні результати теоретичного та емпіричного дослідження доповідалися на наукових конференціях та відображені у наукових публікаціях. Зміст анотації дисертації та його виклад свідчать про завершене наукове дослідження, в якому розв'язано науково-практичні завдання, поставлені дисертанткою.

Шевченко Ю. В. чітко аргументувала актуальність дослідження, теоретично та емпірично обґрунтувала способи дослідження окресленої проблеми, запропонувала шляхи впровадження та практичну реалізацію результатів роботи.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу видається за доцільне висловити окремі зауваження та побажання:

1. У першому розділі представлено науково-теоретичний аналіз сучасного стану психологічного аспекту проблеми формування соціальної компетентності молодших школярів із синдромом Дауна. Дисертація безумовно виграла б, якби у ній був більш ширший аналіз зарубіжного досвіду надання психолого-педагогічної допомоги у розвитку соціальної компетентності даної категорії дітей.

2. Наступне зауваження стосується конкретизації вікових показників обраної групи для дослідження. На наш погляд, доцільно було б ґрунтовніше розкрити чому саме молодший шкільний вік був обраний для експериментального дослідження.

3. На нашу думку, збагатило б дослідження висвітлення такої суттєвої особливості, як комунікативні порушення у дітей із синдромом Дауна.

4. Потребують уніфікації та узагальнення представлені у висновках до розділів 2 та 3 окремі положення. На нашу думку, потрібно було б акцентувати увагу на представленні найважливіших результатів дослідження.

Зроблені зауваження не знижують теоретичну і практичну цінність дисертаційного дослідження Шевченко Ю. В., у якому отримано нові переконливо обґрунтовані теоретичні та емпіричні результати, що в сукупності є важливими для теорії та методики формування соціальної компетентності молодших школярів із синдромом Дауна.

Наведені зауваження і побажання не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження Шевченко Ю. В., яка є актуальним і оригінальним науковим дослідженням для психологічної науки, містить

важливі методичні підходи та експериментальні результати, які варто розглядати як побажання для подальших досліджень.

Зміст дисертаційного дослідження відповідає визначеній меті, поставлені здобувачкою наукові завдання вирішені, мети досягнуто. Основні положення дисертаційного дослідження містять елементи наукової новизни.

Вищевикладене дає змогу зробити висновок про те, що дисертаційне дослідження відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України щодо дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія, зокрема вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями: від 03 квітня 2019 року № 283; від 12 січня 2022 р. № 44; від 19 травня 2023 р. № 502) вимогам п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167, а автор дисертаційного дослідження Шевченко Ю. В. заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія відповідно до вимог чинного законодавства.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор,
директор навчально-наукового
інституту фізичної культури, спорту та реабілітації
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

Ганна СОКОЛОВА